

Sotilaskotisisarena sotatoimialueella

Vera Nevapuro

Olimme evakkoina Joutsassa maalaistalossa. Meitä onnisti, sillä talossa oli siskoni Irjan ja minun ikäisiä nuoria ja he pitivät meille paljon seuraa. Olimme ulkosalla kelkkailemassa ja hiihtämässä ja ruokailimme talonväen kanssa. - Mutta kaikesta huolimatta halusin tehdä jotain isänmaan hyväksi. Kävimme "lottatädin" luona. Sisareni pääsi Lahteen ilmavalvontatehtäviin. Minulle hän kertoi, että Otavassa oli otettu armeijan käyttöön kutomotehdas, jossa kudottiin armeijalle villapaitoja ja kypäränsuojuksia ym. Tyttöjä tarvittiin viimeistelemään tuotteita. Otin työn vastaan innolla. En muista, miten sinne kuljin. Otava oli melko lähellä Joutsaa. Sen muistan, että päämaja oli siinä aivan lähellä, ja mielestäni se oli kokonaan suojattu kanaverkolla ja tämä havunoksilla. En ole tästä aivan varma. Venäläisiä koneita lensi lähituntumassa melkein päivittäin ja oli hälytyksiä, jolloin juoksimme lähellä olevaan rinteeseen melkein lumeen uponneina. Pommeja ei pudonnut lähistöllä. Kova konekivääripauke kuului joskus.

Sitten tuli päivä 13. maaliskuuta. Meillä oli radio auki. Ulkoministeri Vaino Tanner julisti sodan päättyneen ja osan Karjalaa luovutetun Venäjälle. Työtoverit tulivat lohduttamaan minua ja ottivat osaa suruuni. Olin ainoa evakko siellä. "Varmaan kaikki luovutetun alueen evakot muistatte tämän hetken. Se ei unohdu koskaan meiltä, joiden kodit jäivät toiselle puolelle rajaa."

Me muutimme Pukkilaan ja saimme maalaistalon yläkerrasta keittiökamarin ja kaksi pientä huonetta. Oli ihanaa nähdä keittiössä äidin hääräilevän ja syödä oman perheen kanssa. Kauan ei kestänyt tätä aikaa. Pääsin sotilaskotityöhön Lappeenrantaan Huhtiniemeen sotilaskotikeskuselimeen Huhtamäen kesähuvilaan, joka oli otettu armeijan käyttöön. Sain litteran ja lähdin junalla. Kun lähestyimme sotatoimialuetta, kaksi sotapoliisia tuli vaunuumme ja komensi paperit esille. Ojensin litterani, kun ei muuta ollut. Kysyivät, että eikö minulla ole muuta paperia. "Ei", vastasin. "Missä ovat tavarasi, tule perässä!" Sain napakasti, että en tule ja että minua tullaan asemalle vastaan Lappeenrannassa.

- No täytyihän minun lähteä, koska veivät tavarani. Juna pysähtyi Simolan asemalle ja sisällä ovesta luki "Sotapoliisi". Siellä hoidettiin asiat ja sain lähteä seuraavalla junalla. Asemalla oli autopoika vastassa, mutta emme saaneet keskiyöllä tavaroitani, ja tulimme aamulla hakemaan ne. Olin jo vihreäsisaren puvussa. Pojat sanoivat, että he hakevat leipomosta pullat ja leivät. Meillä oli oma leipomo. Pyysin saada jäädä katsomaan kauppohenkin ikkunoita siksi aikaa. He sanoivat, että muistakin olla tässä paikassa, kun he tulevat noin puolen tunnin kuluttua. Katselin kenkäkaupan ikkunaa, ja siihen heijastuivat ajotien toisella puolella olevat samat sotapoliisit, jotka olivat junassa. Näin, että he katsoivat minuun päin ja lähtivät kadun yli. Kysyivät aivan totisina oleskelulupaa.

Eihän minulla sitä ollut taaskaan. Niinpä lähdettiin putkaan, josta he soittivat esimiehelleni, joka käski minun odottaa siellä, kunnes pojat tulevat hakemaan. Ja tulivathan he, kun ensin olivat kierrelleet pitkin Lappeenrannan katuja etsien minua. Asiat selvisivät, ja näin alkoi sotapoliisien putkan kautta seuraava työvaiheeni.

Ensin meitä nuoria opetettiin taloustöihin. Kuurasimme lattiaita, tiskasimme ja opimme laittamaan yksinkertaisia ruokia. Miesten paitojen silitys opetettiin todella hyvin.

Huonetoverini oli viipurilainen. Hän oli hieman vanhempi minua. Olimme joka ilta rannalla uimassa. Kerran alkoi kuulua laulua ja niemen takaa ilmestyi vene, jossa oli neljä miestä. Mitä lähemmäksi vene tuli, sitä tutummaksi tunsimme lauluäänen. Sitten jo näimmekin, että Tapsa Rautavaara oli yksi miehistä. Kaikki olivat reservipuvuissa. He tulivat meitä kohti ja tervehtivät. Pyysimme heidät maihin ja kahville. Meille oli sanottu, että jos tulee vieraita, pyytäkää sisälle. Meidän johtajamme olivat vieraanvaraisia. Kahvia aina tarjottiin, ja sitähän meillä riitti suuret varastot.

Pikkuhiljaa opettelin pakkaamaan kenttäkanttiinia, mikä tuli tehtäväkseni, kun alettiin käydä joukko-osastojen luona maastossa. Huomasimme, että välirauhan rajalla tehtiin kovasti töitä: kaivettiin juoksuautoja ja kaikenlaisia esteitä. Näytti siltä, että sotaa ei oltu vielä loppuun käyty.

Kesän jälkeen läksin Lahteen kouluun lukioon. Asuin pienessä hellahuoneessa sisareni ja ystäväni kanssa, joka oli Vesivehmaalta kotoisin maalaistalosta. Hän kävi viikonloppuisin kotona ja toi aina viikon ruoat mukanaan. Meillä oli todella riittävästi syömistä, vaikka terijokelaisia koulukavereita kävi jatkuvasti vieraisilla.

Heti koulun loputtua lähdin Lappeenrantaan. Nyt oli tehtävänäni käydä maastossa kanttiinin mukana. Tapasin usein Terijoen poikia, he olivat kuin veljiä ja annoimme osoitteita puolin ja toisin. Kesäkuun 22. päivänä 1941 Saksa aloitti sodan ja Suomi perässä 26.6. Rintamalle tuli nuoria poikia jatkuvasti. Me kävimme yhä useammin takaisin vallatuilla entisillä alueillamme. Rintama eteni ja me sen mukana. Kerran tultuamme sovittuun paikkaan, hyökkäys oli loppunut ja alueita vallattu, myöskin panssarivaunu. Menimme tutkimaan sitä ja meistä otettiin valokuvia. Pojat sanoivat, että mäen alla oli ryssän ruumiita, jos olisimme halunneet katsoa. Mutta emme halunneet. Väsyneille pojille maistui kahvi ja tietenkin tupakka, eikä me nuukailtu sitä myytäessä.

Kun eräänä iltana olimme lopettaneet myynnin, tykistö patterin komentaja tuli kysymään, jos haluaisimme jäädä kuulemaan keskitystä, joka alkoi tasan klo 20.00. Ja mehän halusimme. Meidät vietiin betonibunkkeriin ja käskettiin pysyä siellä. Tasan klo 20.00 alkoi jyminä, kun raskastykistö paukkui. Sitten seurasi kenttätykistö, kevytkenttätykistö ja kranaatit. Oli se upeaa kuultavaa. Yritimme kurkkia pienistä luukuista, mutta se kiellettiin, emmekä saaneet vielä poistua. Syy oli selvä. Pian olivat ryssän koneet nousseet ilmaan ja ne lensivät melko lähellä patteristoa, mutta pommeja ei pudonnut lähelle. Kesti jonkin aikaa, kun koneet palasivat sivustalta omalle puolelleen. Tämän jälkeen pääsimme lähtemään. Ei kestänyt kuin muutama päivä, kun Viipuri vallattiin. Pojat sanoivat, että ryssät pakenivat juoksujalkaa.

Minulla oli huonekaverini kanssa vapaapäivä. Ajattelimme, että olisi kiva lähteä ajelemaan. Menimme autokomppaniaan ja saimme kuljettajan ja pienen auton.

Lähdimme Viipurinkatua pitkin ja sanoin kuljettajalle, että ajetaan niin pitkälle kuin päästään. Kaukaa näimme, että siltaa vartioi kaksi sotilasta. He katsoivat paperimme ja pääsimme sillalle. Olimme hyvin hämmästyneitä. Sillalla huomasimme, että toisella puolella oli paraati. Ajoimme sivuun ja katsoimme paraatin loppuun. Sitten lähdimme pitkin Torkkelinkatua. Koko katu oli kuin kaatopaikka. Roskia oli valtavasti ja koiria ja kissoja juoksenteli pitkin ajotietä. Kauppojen ovia oli auki ja ikkunoita rikottu. Menimme yhteen kauppaan. Otin sieltä muistoksi pienen lappalaisnuken. Sitten menimme talon kellariin. Se oli valtava ja siellä oli mahtavia tynnyreitä. Niissä oli viiniä, mehuja ja sokeriliemessä hedelmiä.

Lähdimme kertomaan löydöstä paraatipaikkaan ja eversti lähti omalla autollaan meidän mukaan. Hän hämmästytti valtavasti näkemäänsä ja lukitsi oven poistuttuamme. Palasimme Huhtiniemeen. Saimme jonkin verran toruja, mutta johtaja oli mielissään, kun tiesi, että pari tynnyriä saatiin meillekin.

Parin päivän kuluttua muutimme Viipuriin Tervaniemeen. Siellä oli suuri sotilaskotiliitolle kuulunut rakennus melko hyvässä kunnossa. Saimme ystävänä kanssa kivan pikkukämpän. Viipurissa kuulin, että myös Terijoki oli vallattu, ja lähdin sinne seuraavana päivänä. Kävin kolme kertaa Viipurista Terijoella. Olimme Helka Ristolaisen kanssa 1942 syksyllä Pentti Mannermaan hautajaisissa. Hän kaatui elokuun lopulla taistelulennolla. Pentti haudattiin Terijoen luterilaisen kirkon kirkkopuistoon.

Meillä oli illalla sotilaskoti aina auki klo 20:een. Joka ilta siellä kävi istumassa Viipurin valtaajia, jotka olivat enimmäkseen Ässärykmentistä. Vähän kerrassaan tulimme tutuiksi poikien kanssa, kun he kävivät juttelemassa myyntiluukulla. Kaksi erottui niin mukaviksi, että pyysimme heidät katsomaan huonettamme, koska heillä oli iltalomaa klo 22.00:een asti. Toinen oli luutnantti Pauli Suhonen, lääkäri Helsingistä ja nuorempi Nils (Nisse) Hohenthal, teologian opiskelija, Kotkan rovastin nuorin poika. Neljä veljestä oli rintamalla. Pauli oli runoilijatyyppejä. Hän kirjoitti muistikirjaani runon "Taisteluun lähtiessä": - Me kuulumme kansaan nousevaan. Meillä tehtävä suuri ja pyhä. Kunniata muuta ken pyytääkään kuin iskeä aina ja yhä. Idän maa sinä kavahda aikeitas. Tämä maa on karu ja kallis. Sinä Karjala luota vain suojahas. Sinun sortua Herrako sallis. - Kävi tiemme itään tai läntehen, on aina rajalla miestä. Ei koskaan sisumme sietää voi lännen tai idän iestä.

Marraskuussa Viipurin valtaajat siirtyivät Aunukseen. Edessä oli Äänislinnan valtaaminen. Sain Nisseltä kirjeen, jossa hän kertoi, että helpolla valtaus kävi.

Sen jälkeen oli Karhumäen vuoro. Muistan, kun radiosta seurattiin, miten kovasti venäläiset panivat vastaan kaupungin portilla. Oli kovia taisteluita ja miehiä kaatui molemmiin puolin. Joulukuun alussa sain samana päivänä molemmilta pojilta kirjeen. Luin ensin Nissen kirjeen, jossa oli 100 markkaa mukana. Hän kysyi, jos voisin lähettää tupakkaa. Sitten luin Paulin kirjeen, jossa hän ilmoitti, että Nisse kaatui aivan hänen kylkeen ja viimeiset sanat olivat: "Kerro Veralle terveiseni". Tuntui todella pahalta, surin kovasti. Lähetin Nissen lähettämän rahan Kotkan rovastille ja osanottoni suruun.

Johtajamme huomasi suruni ja ehdotti, että jos lähtisin vaihteeksi Äänislinnan keskuselimeen. Lähdin mielelläni ja hän sanoi, että veisinkö mukana possun verta. Venäläiset sotavankimme olivat hiljattain teurastaneet meidän possumme jouluksi. Sain veripaketin mukaani ja vaunussa sotilas nosti sen ylös verkkohyllylle. Kun ohitimme Suojärven, vaunu alkoi keikkua. Venäjän puolella oli huono rata. Vastapäätä istui kaksi lottaa, ja yhtäkkiä he huomasivat, että "mehua" alkoi tippua heidän päälleen. Olin aivan kauhuissani, koska tiesin, mitä se oli. Onneksi minulla oli kassissa pyyhe. Annoin sen lottle ja sotilas nosti veripakettini penkin alle. En hiiskahtanutkaan, että kuljetin verta juuri vallatulle alueelle. Lotat tulivat vessasta ja veri oli hyvin lähtenyt pois, mutta he olivat märkiä. Olin pahoillani.

Äänislinnassa oli kova pakkaneen, -40 astetta. Olin niin suruissani, etten muista siellä olostani muuta kuin sen, että olimme jouluaamuna klo

04.00 autonlavalla lähdössä joulukirkkoon. Siellä hytisimme, kun kuljettaja yritti saada häkäpöntön käyntiin. Mutta se ei onnistunut. Niin me hyppäsimme lavalta alas ja menimme lämpöiseen sänkyyn.

Joulun jälkeen menin kouluun 7. luokalle. - Keväällä pääsinkin jo ikäni puolesta lottakomennukselle. Lähdin toukokuussa toimistolotaksi II Armeijakunnan it-toimiston esikuntaan, jonka komentaja oli evl Juhani Paasikivi. Armeijakunnan esikunta sijaitsi Semsjärvellä noin 30 km:n päässä Karhumäestä. Olin siellä vuoden 1942 loppuun.

Lopuksi kirjoitan tähän, kuinka kauniisti Joutsan lottatäti (kuten hän käski meidän häntä kutsua) kirjoitti muistokirjaani meistä Karjalan tytöistä: "Vera, etpä tiedä, kuinka sydämeni pohjasta haluaisin piirtää muistojesi kirjan lehdelle jotain oikein hyvää ja lämmintä, sellaista, josta näkyisi rakkauteni teihin Karjalan suloiisiin, hymyileviin lapsiin. Suuren surunne olette kätkeneet syvälle sydämiinne, jalosti olette uhranneet sen, mikä teille ja meille kaikille on suurta ja rakasta elämässä, vielä suuremman yhteisen isänmaan hyväksi. Millä maksamme teille velan – siihen eivät sanat riitä, tarvitsemme tekoja. Kunpa voisimme tehdä oikeita tekoja. Muista joskus "lottatätiä". Minun muistooni olette syvälle syöpyneet kaikki pakosta kotinne jättäneet tytöt." - Joutsa 25.3.1940 Elina Kankkunen.